

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده مدیریت - گروه مدیریت بازرگانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: "مالی"

عنوان:

بررسی رابطه بین نسبت کفایت سرمایه و شاخص ریسک ورشکستگی با عملکرد مالی بانکها در صنعت

بانکداری ایران

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر فرهاد حنیفی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر میر فیض فلاح شمس لیالستانی

پژوهشگر:

نسیم خادم

تابستان ۱۳۹۱

ISLAMIC AZAD UNIVERSITY

Central Tehran Branch

Faculty Of managemen- Department of business managment

"M . A" Thesis

On: “ Financial”

Subject:

Study of relation between ratio of capital adequacy and bankruptcy risk index to
banks financial operation in Iranian Banking Industry

Advisor:

Farhad Hanifi (Ph.D)

Reader:

Mirfeiz Fallah Shams (Ph.D)

By:

Nasim Khadem

Summer2012

تقدیم به :

پدر و مادر مهربانم
که در سختی‌ها و دشواری‌های زندگی همواره یآوری دلسوز ، فداکار و پشتیبانی محکم و مطمئن برایم
بوده‌اند.

و

همسر عزیزم

به پاس قدر دانی از قلبی آکنده از عشق و معرفت که محیطی سرشار از سلامت و امنیت و آرامش و
آسایش برای من فراهم آورده است.

تقدیر و تشکر

سپاس لطف و عنایت الهی را که توفیق اتمام این پژوهش را به من ارزانی داشت. بر خود لازم می دانم از همه عزیزانی که مرا در انجام این پژوهش یاری رساندند، تقدیر و تشکر کنم:

استاد خوبم جناب آقای دکتر حنیفی که با تواضع و صبر در به ثمر رسیدن این پژوهش گام به گام مرا یاری رساندند؛

وجناب آقای دکتر فلاح شمس به خاطر راهنمایی های ارزنده شان در سمت استاد مشاور؛

فهرست مطالب

	فصل اول، کلیات تحقیق
۱	۱ - ۱ مقدمه
۴	۱ - ۲ بیان مسأله تحقیق
۶	۱ - ۳ ضرورت و اهمیت تحقیق
۱۰	۱ - ۴ اهداف تحقیق
۱۱	- ۱
۱۱	۱ - ۶ چارچوب نظری ، ادبیات موضوع
۱۲	۱ - ۶ - ۱ کفایت سرمایه
۱۵	۱ - ۶ - ۲ شاخص ریسک ورشکستگی
۲۲	۱ - ۶ - ۳ عملکرد مالی
۲۳	۱ - ۷ - مدل مفهومی تحقیق
۲۴	۱ - ۸ - معرفی متغیرهای تحقیق
۲۵	۱ - ۹ فرضیات تحقیق:
۲۶	۱ - ۱۰ قلمرو تحقیق
۲۷	۱ - ۱۱ - روش جمع آوری اطلاعات تحقیق
۲۷	۱ - ۱۲ جامعه و نمونه آماری تحقیق
۲۷	توضیح واژه ها اصطلاحات
	فصل دوم، مبانی نظری ، پیشینه تحقیق و مروری بر ادبیات عملی موجود
۳۲	۲ - ۱ مبانی نظری
۳۲	۲ - ۱ - ۱ ضرورت قانونمند شدن سرمایه بانکها
۳۵	۲ - ۱ - ۲ کنترل ریسک ورشکستگی بانکها
۳۹	۲ - ۱ - ۳ مفهوم سرمایه
۴۱	۲ - ۱ - ۴ مفهوم کفایت سرمایه
۴۲	۲ - ۱ - ۵ سیستم طبقه بندی داراییها و تعیین ضرایب ریسک
۴۷	۲ - ۱ - ۶ مفهوم ریسک ورشکستگی
۵۵	۲ - ۷ - ۱ رابطه کفایت سرمایه و ریسک ورشکستگی
۵۸	۲ - ۱ - ۸ رابطه کفایت سرمایه و ریسک ورشکستگی با شاخص های عملکرد بانکها
۶۰	۲ - ۱ - ۹ معرفی چند شاخص عملکرد برای بانکها
۶۰	۲ - ۲ پیشینه تحقیق
۶۰	۲ - ۲ - ۱ تحقیقات داخلی
۶۳	۲ - ۲ - ۲ تحقیقات خارجی
۷۳	۲ - ۳ تشریح نمونه آماری
۷۳	۲ - ۳ - ۱ بانک اقتصاد نوین

۷۴	۲ - ۳ - ۲ بانک پارسیان
۷۵	۲ - ۳ - ۳ بانک پاسارگاد
۷۶	۲ - ۳ - ۴ بانک سامان
۷۸	۲ - ۳ - ۵ بانک کار آفرین
۷۹	۲ - ۴ نتیجه فصل دوم
	فصل سوم : روش اجرای تحقیق (روش شناسی تحقیق)
۸۱	۳ - ۱ مقدمه
۸۱	۳ - ۲ روش تحقیق
۸۲	۳ - ۳ فرضیات تحقیق
۸۳	۳ - ۴ متغیر های تحقیق
۸۳	۳ - ۵ روش گردآوری اطلاعات
۸۴	۳ - ۶ روائی (اعتبار) داده ها
۸۵	۳ - ۷ پایائی (اعتماد پذیری) داده ها
۸۵	۳ - ۸ جامعه آماری تحقیق
۸۶	۳ - ۹ نمونه آماری تحقیق
۸۶	۳ - ۱۰ تشریح نمونه آماری
۸۷	۳ - ۱۱ روش آماری
۸۷	۳-۱۱-۱ معرفی روش آماری تحلیل داده ها یا سایر روشهای استنتاجی
۸۷	۳ - ۱۱-۱-۱ روش تحلیل داده ها
۸۸	۳ - ۱۱-۱-۲ معرفی مدلهای داده ای تلفیقی
۸۹	۳ - ۱۱-۱-۳ روشهای تخمین
۹۰	۳ - ۱۱-۱-۴ روش مراحل تخمین مدل به وسیله داده های تلفیقی
۹۲	۳ - ۱۱-۱-۵ اثرات ثابت
۹۳	۳ - ۱۱-۱-۶ مدل مفهومی تحقیق
۹۴	۳ - ۱۲ روشهای تجزیه و تحلیل داده ها
۹۵	۳ - ۱۲ - ۱ آزمون F یا تجزیه و تحلیل واریانس
۹۶	۳ - ۱۲ - ۲ تحلیل R^2
۹۶	۳ - ۱۲ - ۲ - ۱ ضریب تعیین
۹۷	۳ - ۲ - ۲ - ۲ ضریب همبستگی
۹۷	۳ - ۱۲ - ۳ آزمون معنی دار بودن ضریب همبستگی (r)
۹۸	۳ - ۱۲ - ۴ آماره ی دوربین واتسون
۹۹	۳ - ۱۳ علامت اختصاری متغیر ها
	فصل چهارم: ارا ئه تجزیه و تحلیل در مورد موضوع
۱۰۱	۴ - ۱ مقدمه

۱۰۱	۴ - ۲ توصیف داده ها
۱۰۱	۴ - ۲ - ۱ : نسبت کفایت سرمایه
۱۰۴	۴ - ۲ - ۲ شاخص ریسک ورشکستگی
۱۰۸	۴ - ۲ - ۳ بازده دارایی
۱۰۸	۴ - ۲ - ۴ بازده حقوق صاحبان سهام
۱۰۹	۴ - ۲ - ۵ حاشیه سود
۱۱۱	۴ - ۲ - ۶ نسبت سود قبل از کسر مالیات به کل درآمد بانک
۱۱۳	۴ - ۳ آزمون فرضیات با استفاده از مدل
۱۱۳	۴ - ۳-۱ فرضیه اصلی شماره ۱
۱۲۵	۴-۳-۲ فرضیه اصلی شماره ۲
۱۲۵	۴-۳-۲-۱ فرضیه فرعی شماره ۱ مربوط به فرضیه اصلی شماره ۲
۱۲۸	۴-۳-۲-۲ فرضیه فرعی شماره ۲ مربوط به فرضیه اصلی شماره ۲
۱۳۱	۴-۳-۲-۳ فرضیه فرعی شماره ۳ مربوط به فرضیه اصلی شماره ۲
۱۳۴	۴-۳-۲-۴ فرضیه فرعی شماره ۴ مربوط به فرضیه اصلی شماره ۲
۱۳۷	۴-۳-۳ فرضیه اصلی شماره ۳
۱۳۷	۴-۳-۳-۱ فرضیه فرعی شماره ۱ مربوطه به فرضیه اصلی شماره ۳
۱۴۱	۴-۳-۳-۲ فرضیه فرعی شماره ۲ مربوط به فرضیه اصلی شماره ۳
۱۴۴	۴-۳-۳-۳ فرضیه فرعی شماره ۳ مربوط به فرضیه اصلی شماره ۳
۱۴۷	۴-۳-۳-۴ فرضیه فرعی شماره ۴ مربوط به فرضیه اصلی شماره ۳
۱۵۰	۴-۳-۴ جمع بندی و نتیجه گیری
	فصل پنجم : خلاصه . نتایج . پیشنهادات
۱۵۲	۵ - ۱ خلاصه نتایج تحقیق
۱۵۴	۵ - ۲ نتیجه گیری
۱۵۵	۵ - ۳ محدودیتها و مشکلات تحقیق
۱۵۶	۵ - ۴ پیشنهادات اصلاحی به استناد یافته های تحقیق
۱۵۷	۵ - ۵ پیشنهاد برای پژوهشهای آینده

فهرست جداول

۱۵۹	جدول ۳- ۱ : علامت اختصاری متغیر ها
۱۶۰	جدول ۴- ۱ :جدول محاسبه نسبت کفایت سرمایه
۱۶۱	جدول ۴- ۲ :
۱۶۲	جدول ۴- ۳ : سود یا زیان خالص پس از کسر مالیات (سود ویژه)
۱۶۲	جدول ۴- ۴ : داراییها
۱۶۲	جدول ۴- ۵ : بازده داراییها ROA
۱۶۳	جدول ۴- ۶ : حقوق صاحبان سهام
۱۶۳	جدول ۴- ۷ : نسبت حقوق صاحبان سهام به کل دارایی ها E/TA
۱۶۴	جدول ۴- ۸ : شاخص ریسک ورشکستگی
۱۶۴	جدول ۴- ۹ : بازده حقوق صاحبان سهام ROE
۱۶۵	جدول ۴- ۱۰ : درآمد عملیاتی بانکهها
۱۶۵	جدول ۴- ۱۱ : حاشیه سود NIS
۱۶۶	جدول ۴- ۱۲ : سود قبل از کسر مالیات
۱۶۶	جدول ۴- ۱۳ : کل درآمد بانک
۱۶۷	جدول ۴- ۱۴ : (PIS) سود قبل از کسر مالیات به کل درآمد بانک
	جدول ۴- ۱۵ : ضرایب همبستگی میان متغیرهای مدل های رگرسیونی
۱۶۸	جدول ۴- ۱۶ : آزمون ضریب همبستگی
۱۶۸	جدول ۴- ۱۷ : آنالیز واریانس در تجزیه و تحلیل مدل مورد استفاده
۱۶۸	جدول ۴- ۱۸ : جزئیات مدل در تجزیه و تحلیل مدل مورد استفاده
۱۶۸	جدول ۴- ۱۹ : ضرایب مدل در تجزیه و تحلیل مدل مورد استفاده
۱۶۹	جدول ۴- ۲۰ : آنالیز واریانس در مدل تلفیق داده های بانکهها
۱۶۹	جدول ۴- ۲۱ : جزئیات مدل در مدل تلفیق داده های بانکهها
۱۶۹	جدول ۴- ۲۲ : ضرایب در مدل تلفیق داده های بانکهها
۱۶۹	جدول ۴- ۲۳ : جدول آنالیز واریانس با حضور متغیرهای ظاهری
۱۷۰	جدول ۴- ۲۴ : جزئیات مدل با حضور متغیرهای ظاهری
۱۷۰	جدول ۴- ۲۵ : ضرایب مدل با حضور متغیرهای ظاهری
۱۷۰	جدول ۴- ۲۶ : آنالیز واریانس در فرضیه ۱
۱۷۰	جدول ۴- ۲۷ : جزئیات مدل در فرضیه ۱
۱۷۱	جدول ۴- ۲۸ : ضرایب مدل در فرضیه ۱
۱۷۱	جدول ۴- ۲۹ : آنالیز واریانس در فرضیه ۲- ۱
۱۷۱	جدول ۴- ۳۰ : جزئیات مدل در فرضیه ۲- ۱
۱۷۲	جدول ۴- ۳۱ : ضرایب مدل در فرضیه ۲- ۱

۱۷۲	جدول ۴- ۳۲: آزمون کلموگروف-اسمیرنف فرضیه ۲- ۱
۱۷۲	جدول ۴- ۳۳: آنالیز واریانس در فرضیه ۲- ۲
۱۷۲	جدول ۴- ۳۴: جزئیات مدل در فرضیه ۲- ۲
۱۷۳	جدول ۴- ۳۵: ضرایب مدل در فرضیه ۲- ۲
۱۷۳	جدول ۴- ۳۶: آزمون کلموگروف-اسمیرنف فرضیه ۲- ۲
۱۷۳	جدول ۴- ۳۷: آنالیز واریانس در فرضیه ۲- ۳
۱۷۳	جدول ۴- ۳۸: جزئیات مدل در فرضیه ۲- ۳
۱۷۴	جدول ۴- ۳۹: ضرایب مدل در فرضیه ۲- ۳
۱۷۴	جدول ۴- ۴۰: آزمون کلموگروف-اسمیرنف فرضیه ۲- ۳
۱۷۴	جدول ۴- ۴۱: آنالیز واریانس در فرضیه ۲- ۴
۱۷۴	جدول ۴- ۴۲: جزئیات مدل در فرضیه ۲- ۴
۱۷۵	جدول ۴- ۴۳: ضرایب مدل در فرضیه ۲- ۴
۱۷۵	جدول ۴- ۴۴: آزمون کلموگروف-اسمیرنف فرضیه ۲- ۴
۱۷۵	جدول ۴- ۴۵: آنالیز واریانس در فرضیه ۳- ۱
۱۷۵	جدول ۴- ۴۶: جزئیات مدل در فرضیه ۳- ۱
۱۷۶	جدول ۴- ۴۷: ضرایب مدل در فرضیه ۳- ۱
۱۷۶	جدول ۴- ۴۸: آنالیز واریانس در فرضیه ۳- ۲
۱۷۶	جدول ۴- ۴۹: جزئیات مدل در فرضیه ۳- ۲
۱۷۷	جدول ۴- ۵۰: ضرایب مدل در فرضیه ۳- ۲
۱۷۷	جدول ۴- ۵۱: آنالیز واریانس در فرضیه ۳- ۳
۱۷۷	جدول ۴- ۵۲: جزئیات مدل در فرضیه ۳- ۳
۱۷۸	جدول ۴- ۵۳: ضرایب مدل در فرضیه ۳- ۳
۱۷۸	جدول ۴- ۵۴: آنالیز واریانس در فرضیه ۳- ۴
۱۷۸	جدول ۴- ۵۵: جزئیات مدل در فرضیه ۳- ۴
۱۷۹	جدول ۴- ۵۶: ضرایب مدل در فرضیه ۳- ۴

فهرست نمودارها

- نمودار ۴- ۱: نمودار نقطه ای کفایت سرمایه و شاخص ریسک ورشکستگی ۱۸۰
- نمودار ۴- ۲: نمودار روند موجود میان لگاریتم کفایت سرمایه و شاخص ریسک ورشکستگی ۱۸۰
- نمودار ۴- ۳: نمودار نرمال بودن باقی مانده های رگرسیونی ۱۸۱
- نمودار ۴- ۴: نمودار نقطه ای خطاها ۱۸۱
- نمودار ۴- ۵: بررسی نیکویی برازش فرضیه ۱ ۱۸۲
- نمودار ۴- ۶: نمودار نقطه ای باقی مانده ها - فرضیه ۱ ۱۸۲
- نمودار ۴- ۷: بررسی نیکویی برازش در فرضیه ۲-۱ ۱۸۳
- نمودار ۴- ۸: نمودار نقطه ای باقی مانده ها - فرضیه ۲-۱ ۱۸۳
- نمودار ۴- ۹: بررسی نیکویی برازش در فرضیه ۲-۲ ۱۸۴
- نمودار ۴- ۱۰: نمودار نقطه ای باقی مانده ها - فرضیه ۲-۲ ۱۸۴
- نمودار ۴- ۱۱: بررسی نیکویی برازش در فرضیه ۲-۳ ۱۸۵
- نمودار ۴- ۱۲: نمودار نقطه ای باقی مانده ها - فرضیه ۲-۳ ۱۸۵
- نمودار ۴- ۱۳: بررسی نیکویی برازش در فرضیه ۲-۴ ۱۸۶
- نمودار ۴- ۱۴: نمودار نقطه ای باقی مانده ها - فرضیه ۲-۴ ۱۸۶
- نمودار ۴- ۱۵: بررسی نیکویی برازش در فرضیه ۳-۱ ۱۸۷
- نمودار ۴- ۱۶: نمودار نقطه ای باقی مانده ها - فرضیه ۳-۱ ۱۸۷
- نمودار ۴- ۱۷: بررسی نیکویی برازش در فرضیه ۳-۲ ۱۸۸
- نمودار ۴- ۱۸: نمودار نقطه ای باقی مانده ها - فرضیه ۳-۲ ۱۸۸
- نمودار ۴- ۱۹: بررسی نیکویی برازش در فرضیه ۳-۳ ۱۸۹
- نمودار ۴- ۲۰: نمودار نقطه ای باقی مانده ها - فرضیه ۳-۳ ۱۸۹
- نمودار ۴- ۲۱: بررسی نیکویی برازش در فرضیه ۳-۴ ۱۹۰
- نمودار ۴- ۲۲: نمودار نقطه ای باقی مانده ها - فرضیه ۳-۴ ۱۹۰

منابع و مأخذ

- ۱۹۲ منابع فارسی
- ۱۹۴ منابع خارجی
- ۱۹۶ چکیده انگلیسی

چکیده

روند شتابان خصوصی سازی که این روزها با سرعت بیشتر به سمت رهایی از بند های مدیریت دولتی پیش می رود مسائل جدیدی را فرا روی بانک ها ، ناظران آنها ، دولت و سایرین قرار داده است .مسائلی چون ورشکستگی بانک ها هم اکنون به مقوله ای مهم برای فعالان این صنعت تبدیل شده است . در این میان مهمترین عاملی که می تواند در مقابل مخاطرات ناشی از ورشکستگی و ناتوانی بانکها مقاومت کند نسبت سرمایه به دارایی های بانکی(نسبت کفایت سرمایه) است .از سوی دیگر بانکها نیز همانند سایر بنگاههای اقتصادی به دنبال کسب حداکثر سود هستند و کیفیت عملکرد آنها بر اساس سود آوری آنها در کنار مدیریت ریسک قابل بررسی خواهد بود .لذا در شرایط فعلی یافتن رابطه بین شاخصهای سلامت و ثبات (کفایت سرمایه) و نیز احتمال ورشکستگی با عملکرد بانکها از دغدغه های فعلی صنعت بانکداری می باشد.

هدف این تحقیق بررسی رابطه بین نسبت کفایت سرمایه و شاخص ریسک ورشکستگی و نیز رابطه بین شاخص ریسک ورشکستگی و عملکرد مالی بانکها و نیز محاسبه آنها در صنعت بانکداری ایران می باشد. متغیر های تحقیق شامل نسبت کفایت سرمایه ، شاخص ریسک ورشکستگی و عملکرد مالی می باشد. که متغیر های فوق بسته به قرار گرفتن در فرضیات تحقیق نقش وابسته و مستقل می گیرند.مطالب مربوط به ادبیات تحقیق از منابع کتابخانه ای مجلات و مقالات و پایان نامه ها و داده های تحقیق از صورتهای مالی منتشر شده در گزارش های بانکها یا سایت بورس اوراق بهادار جمع آوری شده اند.جامعه آماری صنعت بانکداری ایران می باشد لذا نمونه از صنعت بانکداری خصوصی انتخاب شد و شامل ۵ بانک خصوصی (اقتصاد نوین ، پاسارگاد ، پارسیان ، سامان و کار آفرین)می باشد. مدل مورد استفاده از نوع داده های تلفیقی می باشد. این امر از آن روست که مطالعه حاضر تواما با داده های مقطعی و سری های زمانی روبروست. که در چنین مواردی استفاده از مدل داده های تلفیقی بهترین گزینه برای اندازه گیری همزمان تمام اثرات متغیرهای مستقل به متغیرهای وابسته را فراهم می سازد در مدل داده های تلفیقی مورد استفاده ضرایب شیب ثابتند ولی عرض از مبدا میان افراد متفاوت می باشد که به مدل LSD موسوم است. این مدل را به صورت ساده تر به صورت زیر نیز می توان نوشت: (رامودار گجاراتی ، در جلد دوم کتاب اقتصاد سنجی، ترجمه حمید ابریشمی مطرح می کند)

$$y_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 D_{2i} + \alpha_3 D_{3i} + \dots + \alpha_n D_{ni} + \beta_1 X_{1it} + u_{it}$$

که در آن y_{it} به عنوان متغیر مستقل و α_1 به عنوان عرض از مبدأ برای اولین مقطع که بدون متغیر موهومی تعریف شده است و $\alpha_2 D_{2i}$ تا $\alpha_n D_{ni}$ به عنوان عرض از مبدأهای متغیر برای مقاطع مختلف

می باشد. α ها به عنوان ضرایب متغیرهای موهومی مقاطع که همان D های فرمول فوق هستند، می باشد، اندیسهای ۲ تا n اختصاص داده شده به α ها و D ها مربوط به اعداد در نظر گرفته شده برای هر یک از مقاطع است. این تحقیق بر اساس روش از نوع تحقیقات پیمایشی و همبستگی، از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ زمینه یابی مقطعی است. شیوه تجزیه و تحلیل داده ها از نوع کمی یا تحلیل آماری و با استفاده از روابط همبستگی و رگرسیونی با داده های تلفیقی می باشد.

نتایج نشان داد: در مدل های برآزش داده شده ی اخیر با توجه به اینکه معیار همبستگی میان متغیرها در آزمون اولیه، عدم وجود ارتباط میان آنها را بیان می نمود، مشاهده کردیم که مدل هایی با قدرت رگرسیونی بالا به داده ها برآزش داده شد. در این مدل ها اطلاعات مربوط به هر بانک را از اطلاعات سایر بانک ها تفکیک کرده ایم و سپس مدل را برآزش داده ایم. لذا می توان عنوان نمود که این اطلاعات در کنار یکدیگر نوعی همپوشانی را منجر می گردند و باعث می شوند تا رفتار متغیرها در برابر یکدیگر به خوبی نشان داده نشود. این رفتار از داده ها نشان دهنده اختلاف عملکرد بانک ها می باشد چراکه اگر عملکرد مالی بانک ها یکسان می بود آنگاه تلفیق داده ها در کنار یکدیگر و در نظر گرفتن آنها به عنوان تنها یک مجموعه از داده ها موجب مخفی شدن اثرات متقابل متغیرها بر روی یکدیگر نمی شد. در نتیجه با استناد به این عوامل می پذیریم که در کل، ورود متغیر ظاهری به مدل جزو ملزومات برآزش رگرسیون بوده است و با توجه به نتایج آزمون های آنالیز واریانس و احتمالات معناداری بدست آمده برای ضرایب در تمامی آزمون ها، می پذیریم که عملکرد مالی بانک ها بر روی نسبت کفایت سرمایه و همچنین شاخص ریسک و رشکستگی آنها موثر است. توجه می کنیم که در این رگرسیون نوعی رگرسیون چند متغیره را انجام داده ایم و دیگر تفسیر ضرایب در رگرسیون خطی ساده یک متغیره فاقد ارزش می باشند. بدین معنا که مثبت بودن شیب خط در معادله رگرسیونی مربوط به بازده دارایی و ریسک و رشکستگی دیگر نمی تواند به عنوان تاثیر متقابل مثبت این دو متغیر تعبیر شود چراکه در این صورت، اطلاعات مربوط به بانک ها را مجددا تلفیق کرده و به تفسیر ضرایب پرداخته ایم. در مدل های بدست آمده، پارامترهای مربوط به متغیرهای ظاهری، نقصان موجود در شیب خط را جبران می نمایند و موجب صحت تعابیر ضرایب رگرسیونی می گردند. لذا در مدل تحقیقی تمامی فرضیات مورد تایید قرار گرفت.

در نهایت به اتکای نتایج تحقیق پیشنهاد های علمی جهت ارائه به مدیران و ناظران صنعت بانکداری ارائه شد و در نهایت پیشنهاد هایی برای تحقیقات آتی بیان گردید.

فصل اول

کلیات تحقیق

کلیات تحقیق

۱ - ۱ مقدمه

روند شتابان خصوصی سازی که این روزها با سرعتی بیشتر به سمت رهایی از بندهای مدیریت دولتی پیش می رود، مسائل جدیدی را فراروی بانک ها، ناظران آنها، دولت و سایرین قرار داده است.

در دهه های اخیر توجه به پارامترها و معیارهای حاکم بر نظام بازار، هم در بانک های دولتی هم در بانک های خصوصی فزونی گرفته است و مدیریت بانک ها با تهدیدها و مسائلی دست و پنجه نرم می کنند که تا چندی قبل با اتکا به کمک های دولتی اهمیت چندانی نداشت. اما از سوی دیگر این تهدیدهای تازه می توانند دستاوردهایی نیز برای بانک ها به همراه داشته باشند از جمله اینکه از آزادی عمل بیشتری نسبت به گذشته برخوردار باشند و در غیاب سیاستهای دستوری گذشته که در نگرش مدیریت دولتی به بانک ها تحمیل می گردید فرصتهای جدیدی برای عملیاتی کردن طرح ها و برنامه های ابتکاری مورد نظر خود و افزایش کارایی در اختیار گیرند.

مسائلی چون ورشکستگی و ناتوانی بانک ها که تا چندی پیش اساساً در محدوده فعالیت های بانک های کشور که همگی با مالکیت و مدیریت دولتی در فضایی امن و به دور از چنین دغدغه هایی اداره می شوند مطرح نبود و هم اکنون با تاسیس و گسترش بانک های خصوصی و خصوصی سازی بانک های دولتی، به مقوله ای مهم و قابل اعتنا برای فعالان این صنعت تبدیل شده است چرا که رفته رفته فضای امن و انحصاری گذشته که در سایه حمایت های دولت از نظام بانکی پدید آمده بود، جای خود را به فضای رقابتی و پرمخاطره داده است.

در این میان اولین و مهمترین عاملی که می تواند در مقابل مخاطرات ناشی از ورشکستگی و ناتوانی بانکها مقاومت کند نسبت سرمایه به دارایی های بانکی است. رعایت نسبت کفایت سرمایه نه تنها برای

ایجاد و وحدت رویه بین المللی برای محاسبه استانداردهای احتیاطی سرمایه متناسب با ریسک در بانکها راه گشا بوده بلکه از دیگر اهداف استقرار آن تقویت سیستم بانکداری بین المللی و ارتقای همگرایی ملی در زمینه استاندارد های سرمایه و از بین بردن نا برابری های رقابتی در میان بانک ها می باشد که با استفاده از یک روش اندازه گیری مشترک برای کیفیت سرمایه و چارچوبی برای ارزش گذاری دارایی های بانک بر اساس ریسک اعتبار آن، همچنین تعیین حداقل نسبت کفایت سرمایه (۰/۸) حاصل می گردد. از نقطه نظر دیگر، برآورده ساختن سود مورد انتظار سهامداران و حفظ قیمت سهام بانک ها در بازار رقابتی نیازمند نگرش و اقدامات بسیار جدید تری در زمینه حصول شاخص های مطلوب فعالیت است که در آن میان، نسبت کفایت سرمایه به مراتب از اهمیت بیشتری برای سهامداران و سرمایه گذاران بانکی برخوردار است. به علاوه این شاخصها در مواجهه با بحران های بانکی، یکی از بهترین معیارها برای تشخیص توانایی بانک ها در بازار پرداخت بدهی های خود در کوتاه مدت و بلند مدت و نیز تحمیل زیان های احتمالی ناشی از فعالیت های آنها است که به دلیل اهمی بودن فعالیت های بانک ها از اهمیت بالاتری در مقایسه با سایر موسسات مالی برخوردار است. از این رهگذر مکلف کردن بانک ها به رعایت حداقل نسبت کفایت سرمایه طبق قوانین نظارتی کشورها، به منظور حفظ شالوده های نظام بانکی در برابر خطر فروپاشی به عنوان صنعتی که یکی از سنگ بناهای اقتصادی وارد می سازد امری ضروری است که البته از دید مقامات نظارتی کشورمان نیز دور نمانده است.

دلیل وضع الزامات قانونی مبنی بر رعایت نسبت کفایت سرمایه توسط بانکها این است که در واقع بانک ها به اتکا سرمایه خود در مقابل زیان های ناشی از عدم بازپرداخت وامهای اعطا شده به مشتریان خود شرایط نا مساعد بازار و برخی تنگناهای عملیاتی ایستادگی می کنند، گر چه در بهترین حالت نیز ممکن است بانکی با موقعیت سرمایه ای مناسب در اثر حوادث ناگوار از پای در آید لیکن پژوهش های انجام شده نشان می دهد که ابعاد فاجعه آمیز بحران های بانکی که از وضعیت سرمایه ای مناسبتری برخوردار بوده اند محدودتر است. دلیل این امر نیز به این نکته بازمی گردد که یک بانک با سرمایه کافی زمان بیشتری را برای بررسی مشکلات و مواجهه صحیح و منطقی برای حل آنها در اختیار دارد لیکن استفاده از معیار ساده نسبت سرمایه به دارایی ها شامل محدودیتهایی است که استفاده از آن برای قضاوت در خصوص کفایت سرمایه، یک بانک را با مشکلاتی همراه می کند. مهمترین محدودیت این است که با استفاده از آن به صورت کامل نمی توان میزان سرمایه بانک را با میزان ریسکی که با یک نسبت به دارایی های خود در معرض آن قرار دارد مرتبط نمود لذا کمیته بال مستقر در بانک تسویه بین المللی

برای غلبه بر مشکلات مزبور نسبت کفایت سرمایه ای را توصیه می کند که ضمن تعریف اجزای مختلف سرمایه، ریسک دارایی های مختلف نیز در آن از طریق کاربرد ضرایب گوناگون و متناسب با درجه ریسکی آنها قابل اندازه گیری و تعدیل باشد.

از نقطه نظر کشور ما، بانک مرکزی جمهوری اسلامی در سال ۱۳۸۲ با تدوین آیین نامه کفایت سرمایه و با تصویب آن در قالب مقررات مورد تایید شورای پول و اعتبار و پس از تصویب شورای مزبور، برای اجرای بانک های کشور ابلاغ نموده است. به علاوه در طرح سازماندهی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران نیز بانک مرکزی بار دیگر موظف گردیده است در زمینه اصلاح و سالم سازی ساختارهای مالی بانک ها به ویژه در مورد نسبت کفایت سرمایه در حد استاندارد های بین المللی اقدامات لازم را انجام دهد. لذا ملاحظه می شود که اهمیت موضوع در کشور مورد وفاق مراجع نظارتی و دولت قرار دارد.

از سوی دیگر بانک ها نیز همانند سایر بنگاه های اقتصادی به دنبال کسب حداکثر سود هستند و کیفیت عملکرد آنها بر اساس سودآوری آنها در کنار مدیریت ریسک قابل بررسی خواهد بود.

در شرایط فعلی بانک های داخلی وارد فضای رقابتی شده اند که در تلاشند تا بر سر سهم بازار و سودآوری خود در فضای اقتصادی کشور گوی سبقت را از یکدیگر ببرایند. با نگاه خوش بینانه می توان گفت شدت گرفتن این رقابتها را در سالهای اخیر باید مرهون حضور بانکهای خصوصی در عرصه کنونی دانست.

لذا در شرایط فعلی یافتن رابطه بین شاخصهای سلامت و ثبات و نیز احتمال ورشکستگی با عملکرد بانک های خصوصی و دولتی از دغدغه های فعلی این صنعت می باشد و می توان در ترسیم کارنامه ای از راه پیموده شده و نقشه ای برای مسیر پیش رو موثر باشد.

۱ - ۲ بیان مسأله تحقیق

امروزه صنعت بانکداری در حال تغییر و تحول است و با ابداع روشهای نو و استفاده از ابزارهای جدید و به کار گیری روز افزون تکنولوژی مواجه می باشد. انعطاف موسسات مالی به منظور مواجهه موفقیت آمیز با چالشها و تغییرات دنیای امروز امری ضروری است و مدیریت ریسک این موسسات مستلزم انطباق آنها با شرایط و محیط مقرراتی جدید می باشد. موسسات مالی بدون همگرایی با مقررات استاندارد جهانی و وضع مقررات جدید همسو با تحولات مالی و بانکی جهانی به احتمال زیاد با شرایطی روبرو

خواهند شد که امکان ادامه فعالیت و در نهایت سودآوری آنها مورد تهدید قرار خواهد گرفت و در صورت ادامه روند به ورشکستگی خواهد انجامید. حضور در عرصه های بین المللی با پیشرفت سریع فناوری و تغییرات محیطی وسیع نیازمند رعایت قوانین و مقررات بین المللی و استانداردهای جهانی است. رعایت این قوانین فعالیت بانک ها را با خطر کمتری مواجه ساخته و ریسک آنها را کاهش می دهد. هر چند ممکن است ناکامی های نظام بانکی به صورت حوادث غیر مترقبه و ناگهانی ظاهر شود اما با اطلاعات موجود می توان آسیب پذیری نظام بانکی را اغلب پیش بینی و اعلام کرد.

پیشرفت سریع فناوری و تغییرات محیطی و شتاب فزاینده ای که اقتصاد به خود گرفته است نظام بانکی را با افزایش ریسک مواجه می سازد بدین ترتیب مشکل حاد و ورشکستگی یک بانک می تواند به خاطر ارتباط مالی با سایر بانکها و ادغام جهانی به سرعت به سایر بانک ها در سرزمین سرایت نماید و کل نظام بانکی را با مشکل جدی مواجه سازد.

بنابراین موضوع نظارت و کنترل بر بانکها با رویکرد ریسک به عنوان یک مسئله مهم مورد توجه نهادهای ذیربط قرار گرفته است. درک این ضرورت کمیته مقررات و نظارت بانکی بال را بر آن داشت تا با در نظر گرفتن اهمیت مقررات پیشگیرانه در زمینه داشتن سرمایه مناسب، تدوین استانداردهای مناسب کفایت سرمایه بانک ها را در دستور کار خود قرار دهد.

کمیته بال به عنوان کمیته مقررات بانکی و شیوه های نظارتی توسط روسای بانکهای مرکزی و نمایندگانی از مراجع نظارتی کشورهای گروه ۱۰ در اواخر سال ۱۹۷۴ و به دنبال آشوب جدی که در بازار های پولی و بانکی بین المللی (به خصوص ورشکستگی بانک هرستات در آلمان غربی) رخ داد، تاسیس شد.

هدف گسترده این کمیته تلاش در جهت درک مفهوم نظارت و کیفیت نظارت بانکی در جهان است. کمیته بال تا زمان حاضر اقدام به شکل دهی و انتشار ۲ بیانیه سرمایه ای نموده است و خبر می رسد سومین بیانیه این کمیته نیز در راه است. مهمترین دلیل شکل گیری بیانیه های سرمایه ای موسوم به بال از جمله بیانیه شماره ۱ اقدامات پیشگیرانه در مقابل بحرانهای مالی بین المللی است. تفاوتی موجود در بحرانهای مالی ۱۹۲۰ و ۱۹۹۰ از این جهت که چرا بحرانهای مالی کشورها در دهه های اخیر پیامدهای منفی ملایم تری نسبت به دهه های پیشین دارد حاکی از وجود مقررات الزام آور برای بانکها در نگهداری حداقل سرمایه اجباری بود از این رو کمیته بال اقدام به تدوین استانداردهای جدیدی در زمینه کفایت سرمایه با در نظر گرفتن ریسک داراییهای مختلف کرد.

از دیگر دلایل مهم در تلاش کمیته بال برای تدوین نخستین بیانیه سرمایه ای، نا همخوانی در میان بازارهای بانکی مهم جهان بود. آن زمان الزامات سرمایه ای در هر یک از کشورها با استانداردهای متفاوتی وضع شده بود. این ناهمخوانی ها کمیته بال را ترغیب کرد تا از طریق ایجاد استانداردهای کفایت سرمایه مبتنی بر ریسک، کشورها را در حاکمیت مقررات ناظر بر کفایت سرمایه یاری کنند. تا از این طریق بانک های فعال به صورت یکسان وادار به پیروی از مقررات احتیاطی الزام آور شوند.

سرانجام در سال ۱۹۸۸ کمیته بال با توجه به اهمیت روز افزون نقش بانکداری در اقتصاد بین المللی و با توجه به مشکلات اقتصادی دهه ۱۹۸۰ با هدف حفاظت از منابع بانک ها دستورالعمل بال ۱ را منتشر و در دسترس بانک ها قرار داد. بر این اساس کلیه بانک ها را بدون توجه به اندازه و سیستم مدیریتی ملزم کرد تا حداقل ۸ درصد سرمایه خود را برای پوشش خطرات احتمالی در نظر بگیرند.

بانک ها به اتکای سرمایه خود در مقابل زیان های ناشی از عدم بازپرداخت وامهای اعطا شده، شرایط بازار و برخی از تنگناهای عملیاتی ایستادگی می کنند. تا از ورشکستگی به دور باشند. با این وجود در بهترین حالت نیز ممکن است بانکی با موقعیت سرمایه ای مناسب در اثر حوادث ناگوار از پای در آید. ورشکستگی حاصل از بحرانهای مالی و ابعاد فاجعه آمیز آن در مورد بانکهایی که از وضعیت سرمایه ای مناسبتری برخوردار بوده اند محدودتر است، یک بانک با سرمایه کافی زمان بیشتری را برای بررسی مشکلات و مواجهه صحیح با آن در اختیار دارد بدین ترتیب در ماندگی مالی و در نهایت ورشکستگی خود را به تاخیر می اندازد. اما از طرف دیگر کفایت سرمایه یک بانک مفهومی نسبی است به این معنی که مناسب بودن میزان آن برحسب اندازه و حجم فعالیت بانک قابل تایید است. لذا کفایت سرمایه شاخصی از توانایی بانک در جذب آثار منفی از زیانهای احتمالی و اعاده موقعیت مناسب خود و اجتناب از ورشکستگی به شمار می رود.

گسترش خصوصی سازی در صنعت بانکداری کشور در راستای اصل ۴۴ قانون اساسی که با بحران اخیر صنعت بانکداری جهانی نیز همراه شده، فضای رقابتی و در عین حال بی ثبات و خطر آفرین را ایجاد کرده است این روند و درسهای سیاستی از بحرانها، بانکها را بر آن می دارد که در ضمن رعایت مقررات جدید تر نظارتی مانند کفایت سرمایه در جهت شناخت بیشتر ریسکهای این صنعت گام بردارند.

این تحقیق بر آن است که به موضوع مدیریت بنیادی ریسک سرمایه و تاثیرات آن بر ریسک ناتوانی یا در واقع ریسک ورشکستگی بانک ها در ایفای تعهدات و عملکرد آنها بپردازد و دوباره تاثیرات آنها بر

شاخص ریسک ورشکستگی را بررسی نماید. به عبارت دیگر در عین توجه به ارتباط بین سطوح مکفی سرمایه و بحران مالی، وجود رابطه منطقی بین عملکرد بانک و شاخص ورشکستگی را آزمون می کند.

برای بررسی وضعیت سرمایه از شاخص کفایت سرمایه (CA) که در مجموعه مقررات نظارتی بانک ها تحت عنوان آیین نامه کفایت سرمایه به کلیه بانک ها ابلاغ گردیده استفاده می شود و از ریسک ورشکستگی به عنوان یکی از شاخصهای کلیدی سلامت بانک ها استفاده شده است. در خصوص عملکرد مالی نیز عمدتاً شاخصهای سود آوری مد نظر می باشد.

به طور کلی هدف از این تحقیق بررسی این مسئله است که:

" آیا بین کفایت سرمایه و شاخص ریسک ورشکستگی و عملکرد مالی بانک های کشور رابطه ای وجود دارد یا به عبارتی شاخص ورشکستگی بانک تا چه حد تحت تاثیر شاخصهای عملکرد مالی بانک است؟ "

۱ - ۳ ضرورت و اهمیت تحقیق

در اثنای بحران مالی اخیر و ناتوانی بسیاری از بانک های خصوصی در سطح جهان در ایفای تعهدات خود رویکرد خصوصی سازی بانک ها در ایران که ملهم از سیاست های اصل ۴۴ قانون اساسی است با جدیت بیشتری دنبال می شود. این امر فرصتها و تهدیداتی را متوجه صنعت بانکداری کشور می نماید. از زاویه خطرات محتمل، این نکته اهمیت می یابد که پس از سالیان طولانی برخورداری از حمایتهای دولتی تردیدهای زیادی در خصوص توانایی ایجاد ساز و کارهای لازم برای شناسایی، رویارویی با ریسک ورشکستگی برای بانک ها وجود دارد. این مطلب با توجه به تجربه اندک بانک های خصوصی و سابقه کم آنها در زمینه بانکداری اسلامی پس از انقلاب و نگرانیهای موجود در خصوص مدیریت این ریسک ها به ویژه در بانک های دولتی مشمول خصوصی سازی قابل تامل است. لذا شناخت طبیعت تغییرات محیطی و همچنین ریسک های احتمالی که منجر به ناتوانی بانک ها می شود با به کارگیری شاخصهای مناسب ضروری به نظر می رسد. به ویژه شاخصهای توافقنامه بال که ضمن رعایت موضوعات کفایت سرمایه به بررسی مدیریت ریسک می پردازد.

امروزه طرفداران مدل های از قبیل مدل مزیت دولت و مدل اختیار قیمت گذاری، برقراری حدود احتیاطی ناظر بر کفایت سرمایه را از سوی ناظران بانکی و دولتها سودمند دانسته و در تایید وضع مقررات دولتی عملکرد مدیریت سرمایه را تایید می نمایند. حال آنکه طرفداران تئوری پرتقوی که معتقدند مدیریت سرمایه